

Poison Tongue: A Child's Struggle for Family Truth

A boy's perception of his bedridden father is manipulated by a grandmother's vicious stories, revealing complex family dynamics.

By Romuald Roman
[From *Zakopane Mon Amour*, a Memoir coming in 2026]

Grandma Rita tells me about my father: I never called my father "dad," not even in my thoughts. He was always "father" to me. A bad man who lived in our house and did so much harm to us that it would have been better if he didn't exist at all, because he only made my mother cry, worried Grandma Rita, and kept us poor. He was a bad man, my father. Grandma Rita's words left no doubt.

"You're still a child, but you can see for yourself what kind of father you have. There's nothing good in him, only evil. He's different from the fathers of your friends, isn't he? They work, bring home hard-earned money, buy toys for their children, buy dresses for their wives, save money for better apartments, maybe even for cars, but your father, what? What does he do all day? He lies in bed pretending to be sick, or even worse – he drinks alcohol. Because – and it makes me very sad to tell you this – your father is an alcoholic. Yes! An alcoholic! You just need to look in his trash bin – he drinks a bottle of wine every day. He drinks with lunch. He drinks with dinner. He can't live without drinking. He can't live without alcohol. Oh! Poor you, poor thing! To have such a father! And to drink so much, he needs money. Once he had money, I won't tell you how he got it, because it's obvious how – through human suffering or some kind of theft. God! My God! What a terrible man! But now that he has no money or gold, he sells things from the house. You can see it yourself, I don't need to tell you; he takes down paintings from the walls, in his room, in your room – and sells them. Look at the display cabinet, there's less and less porcelain in it because he's sold most of the things. He sold them for vodka!"

Grandma was telling the truth. For several days, I would burst into tears whenever I remembered the morning experience of visiting my father in his room. I was looking at pictures of animals in the four-volume edition of Brehm's *Animal Life* when some people came to him and asked if they could see our porcelain. He asked them to wait in the hallway, then got out of bed, put on his burgundy robe, and leaning on his cane, very politely showed them what he had to sell. Among piles of plates and saucers, dozens of glasses, colorful and blue cups, those that looked new and those that might have remembered Napoleon, there was a coffee set of – father once told me – "Vatican porcelain." The cups were tiny, hand-painted and square in shape, and each one had a different scene from mythology painted on it. And I could, when I visited my father, bring him individual cups to his bed and ask:

"What's in this picture?"

"Hector fighting Achilles."

"And in this one?"

"The Trojan Horse." "

And this poor man, chained to a rock?"

"That's Prometheus."

Father surely knew much more about each character, but he didn't tell me much, just grumbled and brushed me off, muttering under his breath as if talking to me, an insistently curious youngster, was tiring him.

I was standing with my nose against the glass of the display cabinet, the visitors above me, and father beside me. After a few minutes of haggling over the price, they began wrapping each cup, teapot, sugar bowl, and cream container in papers from old newspapers and carefully packing them into boxes.

And I burst into tears!

I had such an attack of crying, I screamed and howled so much, hugging the packed boxes, that the lady took out one cup and gave it to me to stop me from crying. She couldn't bear my pain. She preferred to make the whole set incomplete rather than watch a child's despair.

And father just watched. He didn't back out of the sale. He needed money for vodka.

Grandma Rita was telling the truth.

She didn't hide anything from me. She believed it was better for me to know the truth now as a child, than to wait for years until I grew up and discovered this truth myself. A child more easily gets used to the world around them, even if it's bad, but if they grow up with this evil every day, it's less painful than a sudden shock. That was Grandma Rita's spiritual vaccine for children.

Once I told Grandma Rita:

"Father told me that before the war broke out, he was rich and had two cars, a Chevrolet for everyday use and an Austro-Daimler for special occasions. He showed me photos of him sitting behind the wheel. In those photos, he had a mustache. Is that true, Grandma?"

"What did he have?! He married a Jewish woman so he might have had something, but he probably drank it all away too."

"But Grandma Lena said that Dad and she had a lot of money before the war, and that father and his previous wife jointly bought our house. So they probably pooled their money to buy it, not that she bought the house for him?"

"As if! Like he would have anything of his own! He was as poor as a beggar when he came back from America! He had nothing!"

"But Grandma Lena said..."

"What did Grandma Lena say? She 'lies like reading music notes.' She had nothing herself when she fled from Sarajevo, so her son got nothing from her. She summoned him to return from America to save her because she fell into nervous madness after her husband was slashed with a razor by a butler. He probably had a good reason to slash him, otherwise he wouldn't have done it! They're all so good! So when it happened, the alarmed, obedient 'sonny,' instead of earning something in America, stupidly came back at her call. But he came back with nothing."

"The butler sl-a-shed Grandma's husband? How did he slash him? The husband who was a count?"

"What kind of count was he? Well, maybe he was, but a low-ranking one, insignificant, without money. A count – my child – is a Potocki or a Zamoyski, that I understand, that's a count. But Dzieduszycki? What kind of count is that? When such a count dies, nothing remains except debts."

"It's a pity that father didn't make a career in America."

"That's all we needed, for such mediocrity to make a career in America! And as an actor no less! To be an actor, you need to know English perfectly. And him! You take English lessons with Mrs. Mikulska in courses for children, right? You go to lessons every week. And, I bet, you probably already know the language better than he does, don't you?"

"Not really, Grandma. Father reads books in English, thick ones."

"What are you telling me?! Just because he turns the pages when you're looking at him doesn't mean he's reading. He's pretending. He's lying to you, as with everything."

"And about what happened during the war, is he lying too?"

"Of course! What kind of soldier was he! Young, skinny, and every bullet hit him. He spent the entire war pretending to be wounded. One lung shot through, and the other too, or maybe the same one shot through? (Hmm... That I actually believe, because his lungs wheeze disgustingly. Disgustingly.) And shrapnel hit him in the head, no wonder he has little brain left. What kind of soldier is that? Marshal Piłsudski, father's hero, got no use out of him, only expenses for treatment."

"So why did they give him those medals, Grandma? That blue cross that father is so proud of?"

"He probably stole it from someone wounded or dead and pinned it on himself. Don't you know your father?"

Father tells me about his life: "What should I tell you about myself, son. You're small, you won't understand anything. Besides, that witch, your mother's mother, has already turned you against me so much that whatever I tell you – you'll only believe her."

"Because she knows that you only love yourself and vodka, and you don't love mom and me."

"I love you too, but I've already lost both your mother and you."

"If you loved me, you would give me that mechanical pencil with the white star that you keep in your drawer."

"Have you gone crazy, son? That's a genuine Mont Blanc!"

"So you won't give it to me? Grandma Rita was right that you're such a bad person."

"Ah! Stop torturing me. I'm barely alive today because of this asthma. I'll give you the pencil! Take it! Since you already know where it is in the desk drawer – take it and enjoy the pencil."

And then I, not content with feeling victorious in the duel with my father-"monster," needed a moment more to torment the man lying in bed who could do nothing to me, because I always managed to escape to the door. I stood safely by the half-open door and, leaving, threw in his direction:

"No matter what you give me, I still know that father is a drunk and a complete lazybones."

Dare I admit such visits to father's room gave me a lot of joy?

In Polish:

Babcia Rita opowiada mi ojcu

Nawet w myślach nigdy nie nazywałem mego ojca tatą. Był dla mnie zawsze ojcem. Złym człowiekiem, który mieszkał w naszym domu i robił nam tyle złego, że lepiej by go ogóle nie było, bo przez niego tylko mama płakała, babcia Rita się martwiła, a my byliśmy biedni. To był zły człowiek ten mój ojciec. Słowa babci Rity nie pozostawiały żadnej wątpliwości:

"Ty, dzieckiem jeszcze jesteś, ale przecież widzisz sam jakiego masz ojca. Nie ma w nim nic dobrego, tylko samo zło. On jest Inny niż ojcowie twoich kolegów, prawda? Tamci pracują, przynoszą do domu ciężko zapracowane pieniądze, kupują dzieciom zabawki, kupują żonom sukienki, odkładają pieniądze na lepsze mieszkania, może nawet na samochody, a twój ojciec, co? Co on robi cały dzień? Leży w łóżku i udaje chorego, albo jeszcze gorzej - pije alkohol. Bo - a bardzo smutno jest mi ci to mówić - twój ojciec jest alkoholikiem. Tak! Alkoholikiem! Przecież wystarczy spojrzeć do jego kosza na śmieci - codziennie wypija butelkę wina. Do obiadu pije. Do kolacji pije. Nie może żyć żeby nie pić. Bez picia alkoholu nie może żyć. O! Biedny ty biedny! Takiego mieć ojca! A żeby tyle pić potrzebuje pieniędzy. Kiedyś miał pieniądze, już nie będę ci mówić jak on je zdobył, bo to przecież wiadomo jak, krzywdą ludzką, albo jakimś złodziejstwem. Boże! Mój Boże! Co za okropny człowiek! Ale, że teraz już nie ma pieniędzy, ani złota - to sprzedaje rzeczy z domu. Przecież widzisz sam, nie muszę ci o tym mówić; zdejmuję obrazy ze ścian, w swoim pokoju, w

twoim pokoju - i sprzedaje. Spójrz na serwantkę, coraz w niej mniej porcelany, bo większość rzeczy już sprzedał. Sprzedał na wódkę!"

Babcia mówiła prawdę. Przez kilka dni dostawałem napadów płaczu, kiedy tylko mi się przypominało ranne przeżycie podczas odwiedzin ojca w jego pokoju. Oglądałem sobie obrazki zwierząt w czterotomowym wydaniu "Życia Zwierząt" Brehma, gdy przyszli do niego jacyś państwo i zapytali czy mogą oglądnąć naszą porcelanę. On poprosił ich by poczekali w korytarzu po czym wstał z łóżka, ubrał się w swój bordowy szlafrok i oparty o laskę, bardzo grzecznie pokazywał im co ma sprzedania. Pośród stert talerzy i talerzyków, dziesiątków kieliszków, filiżanek kolorowych i niebieskich, takich co jak nowe i takich, które może i Napoleona pamiętały, był tam komplet do kawy z - ojciec mi kiedyś powiedział - "watykańskiej porcelany". Filiżanki były maleńkie, ręcznie malowane i kwadratowe w kształcie, a na każdej wymalowana był inna scena z mitologii. I ja mogłem, jak odwiedzałem ojca, przynosić mu do łóżka pojedyncze filiżanki i pytać:

"Co jest na tym obrazku?"

"Hektor walczy z Achillesem."

A na tym?

"Koł trojański."

"A ten biedny, przykuty łańcuchami do skały?"

"To Prometeusz."

Ojciec wiedział na pewno o wiele więcej o każdej postaci, ale dużo mi opowiadał, tylko odburkiwał i zbywał mnie mruczając od nosem, jakby go męczyła rozmowa ze mną, natarczywie ciekawskim malcem.

Stałem wtedy z nosem przy szkle serwantki, nade mną państwo, a obok ojciec. Po kilku minutach targowania się o cenę zaczęli zawijać każdą filiżankę i czajniczek i cukiernicę i pojemnik na śmietankę w papiery ze starych gazet i pakować ostrożnie do pudełek.

A ja w płacz!

Takiego dostałem ataku płaczu, tak wrzeszczałem, wylem, obejmując zapakowane pudełka, że ta pani wyjęła jedną filiżankę i mi ją dała bym przestał płakać. Nie mogła tej mojej boleści wytrzymać. Wolą zdekompletować cały serwis byle tylko nie patrzeć na rozpacz dziecka.

A ojciec tylko patrzył. Nie odstąpił od sprzedaży. Potrzebował pieniędzy na wódkę.

Prawdę mówiła babcia Rita.

Ona nic nie ukrywała przede mną. Uważała, że lepiej bym poznał prawdę już teraz jako dziecko, niż żebym czekał przez całe lata, aż dorosnę i sam sobie tą prawdę odkryję. Dziecko łatwiej przyzwyczaja się do otaczającego go świata, choć on zły, ale jak z tym złem wzrasta każdego dnia, to jest to mniej bolesne, niż nagły wstrząs. Taka to była duchowa szczepionka dla dzieci babci Rity. Kiedyś opowiadam babci Ricie:

"Mówił mi ojciec, że zanim wybuchła wojna był bogaty i miał dwa samochody, Chevroleta na codzien i Austro-Daimlera od święta. Pokazywał mi zdjęcia, jak siedzi za kierownicą. Na tych zdjęciach nosił wąsy. To prawda, babciu?"

"Co on tam miał!? Z Żydówka się ożenił to mógł mieć, ale pewnie też wszystko przepił."

"Ale babcia Lena opowiadała, że tato i ona mieli przed wojną duże pieniądze i że ojciec i jego poprzednia żona wspólnie kupili nasz dom. To chyba się razem poskładali, żeby kupić, a nie tak, że ona jemu dom kupiła?"

"Akurat! On by coś miał własnego! Przecież on był biedny jak dziad jak wrócił z tej Ameryki! Nic nie miał!"

"Ale babcia Lena mówiła ..."

“Co “babcia Lena mówiła”? Przecież ona to dopiero “kłamie jak z nut”. Ona sama nic nie miała jak uciekła z Sarajewa, więc syn nic od niej nie dostał. Zawezwała go by wrócił z Ameryki żeby ją ratować, bo wpadła w nerwowe wariactwo po tym jak jej męża kamerdyner brzytwą zarżnął. Pewnie miał go za co zarżnąć, bo inaczej by tego nie zrobił! Oni wszyscy dobrzy! Więc jak to się stało, zaalarmowany, posłuszny “synek”, zamiast zarobić coś w Ameryce, jak głupi wrócił na jej wezwanie. Ale wrócił z niczym.”

“Kamerdyner zar-ż- nął babci męża? Jak to zarżnął? Tego męża co był hrabią?”

“Jakim tam hrabią? No może i był, ale takim podrzędnym, bez znaczenia, bez pieniędzy. Hrabia - moje dziecko - to jest Potocki, albo Zamoyski, to ja rozumiem, to jest hrabia. Ale jakiś Dzieduszycki? Co to za hrabia? Jak taki hrabia umrze to nic po nim nie zostaje, tylko długi.”

“Szkoda, że ojciec nie zrobił kariery w Ameryce.”

“No jeszcze tylko tego brakowało, żeby taka miernota robiła karierę w Ameryce! I to jeszcze jako aktor! Przecież aby być aktorem trzeba znać perfekcyjnie angielski. A on! Ty bierzesz lekcje angielskiego u pani Mikulskiej na kursach dla dzieci, prawda? Co tydzień chodzisz na lekcje. I, założę się, już teraz pewnie lepiej od niego znasz ten język, czyż nie?”

“Nie bardzo, babciu. Ojciec czyta książki po angielsku, takie grube.”

“Co ty mi tu opowiadasz!, To że przekłada kartkami jak na niego patrzysz to jeszcze nie znaczy, że czyta. Udaje. Okłamuje cię, jak ze wszystkim.”

“I z tym co było na wojnie też okłamuje?”

“A jakże! Co to z niego był za żołnierz! Młody, chudy, a każda kula w niego trafiała. Przecież on całą wojnę udawał rannego. A to jedno płuco przestrzelone, i to drugie, a może to samo przestrzelone? (Hmmm ... W to to akurat mu wierzę, bo charczy mu w tych płucach obrzydliwie. Obrzydliwie.) I w głowę szrapnel go trafił, nic dziwnego, że mu niewiele mózgu zostało. Co to za żołnierz? Ten marszałek Piłsudski, bohater ojca, nie miał z niego żadnego pożytku tylko wydatki na leczenie.”

“No to za co dali mu te medale, babciu? Ten niebieski krzyżyk co ojciec taki z niego dumny?”

“Pewnie ukradł komuś rannemu, czy nieżywemu i sam sobie przypiął. Nie znasz swego ojca?”

Ojciec opowiada mi o swoim życiu.

“Co ja ci będę mówił o sobie, synu. Mały jesteś, nic nie zrozumiesz. Zresztą ta wiedźma, matka twojej matki, już cię tak nastawiła przeciw mnie, że cokolwiek bym ci nie opowiadał - uwierzysz tylko jej.

“Bo ona wie, że ty kochasz tylko siebie i wódkę, a mamy i mnie nie kochasz.”

“Ciebie też kocham, ale ja i twoją matkę i ciebie już straciłem.”

“Jakbyś mnie kochał to byś mi dał ten swój wieczny ołówek z białą gwiazdką, co go masz w szufladzie.”

“Czyś ty synu zwariował? Toż to jest prawdziwy Mont Blanc!”

“To mi go nie dasz? Babcia Rita miała racje, że taki jesteś zły człowiek.”

“Ah! Przestań mnie maltretować. Ledwo żywy dziś jestem przez tą astmę. Dam ci ten ołówek!. Weź go sobie! Skoro już wiesz, gdzie jest w szufladzie biurka - bierz i ciesz się ołówkiem.”

A ja wtedy, nie dość, że czułem się wygrany pojedynku z ojcem-“potworem”, potrzebowałem jeszcze chwili pastwienia się nad leżącym w łóżku człowiekiem, który nic mi nie mógł zrobić, bo zawsze zdążyłem uciec do drzwi. Stałem bezpiecznie przy pół-otwartych drzwiach i wychodząc rzucałem w jego kierunku:

“Żebyś mi nie wiem co dał i tak wiem że ojciec jest pijak i skończony leń.”

Takie wizyty w pokoju ojca dawały mi wiele radości.